Szlak Zamków Krzyżackich [1]

Wysłane przez admin w ndz., 2016-04-10 22:40

Losy Zakonu Krzyżackiego stanowią jedną z najciekawszych spuścizn minionych dziejów Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Losy rycerzy-zakonników w białych płaszczach z czarnym krzyżem poruszają od lat wyobraźnię miłośników historii, turystów i nierozerwalnie łączą się historią wielu miast regionu.

Z Ziemi Świętej do Ziemi Chełmińskiej

Zakon Szpitala Najświętszej Marii Panny Domu Niemieckiego w Jerozolimie powstał ok. 1190 roku w Akce w czasach wypraw krzyżowych, by sprawować opiekę nad pielgrzymami i rycerzami. Początkowo był jedynie bractwem szpitalnym, ale już w 1199 roku na wniosek cesarza niemieckiego, **Henryka VI**, papież **Innocenty III** nadaje bractwu status zakonu rycerskiego. Krzyżacy zostają trzecim po templariuszach i joannitach zakonem krzyżowym. Początkowo słabą organizację odmieniły lata przywództwa mistrza zakonnego Hermana von Salzy. Wielki mistrz jako znakomity i energetyczny polityk potrafił wykorzystać wszelkie nadarzające się okazje, mogące przyczynić się do rozwoju zakonu.

Nadchodzący zmierzch wypraw krzyżowych i znaczenia Ziemi Świętej sprawia, że zakon szuka miejsca do rozwoju w Europie, by tam stworzyć organizm państwowy. Pierwsza taka próba miała miejsce na Węgrzech, gdzie Krzyżacy zostali zaproszeni przez króla **Andrzeja II,** aby bronić granic przed najazdami pogan. Za próbę wyrwania się spod lenna króla zostają w 1225 wygnani, lecz już rok później otrzymują propozycję od księcia **Konrada Mazowieckiego**, aby nawracać Prusów. Wiosną 1230 roku nad pogranicze Pruskie nadciągają pierwsi rycerze pod dowództwem przyszłego mistrza krajowego, Hermana von Balka. Rok później przekraczają Wisłę w okolicach Torunia i rozpoczynają podbój Prus, a tym samym budowę własnego państwa. Przez kolejne wieki Zakon Krzyżacki założył wiele miast, rozwinął gospodarkę i prawo, ale też był przyczyną wielu konfliktów politycznych, a w końcu zbrojnych, z książętami i władcami Polski.

Krzyżacka spuścizna w kujawsko-pomorskim

O obecności braci zakonnych przypominają nie tylko książki historyczne i legendy, ale także wniesione przed wiekami gotyckie budowle. Namacalnym świadectwem potęgi krzyżackiej są przede wszystkim pozostałości charakterystycznych zamków warownych. W latach swej świetności zamki łączyły w sobie szereg funkcji, co odbijało się na ich architekturze, a co z kolei stanowi obecnie o ich unikalności w skali europejskiej. Status rycerzy będących zarazem zakonnikami sprawiał, że stawiane zamki

łączyły w sobie cechy budowli warownej i klasztornej. Z kolei rozwój państwowości wymagał, aby dodatkowo pełniły funkcje siedziby władz terenowych i ośrodka działań gospodarczych.

Pierwsze murowane zamki stawiano na bazie istniejących umocnień drewniano-ziemnych (przykładem jest Toruń), które cechowały się nieregularnymi kształtami i obłym obrysem. Następnym etapem było odejście od planów starych ośrodków. Mimo to zamki nadal posiadały nieregularne, wielościenne kształty. Z czasem zwiększała się funkcjonalność budowli, a kształty stawały się regularne (prostokąt, kwadrat). Zamki znajdujące się w naszym regionie były pierwszymi warowniami powstające krzyżackiego systemu obronnego, pozwalają prześledzić historię średniowiecznej architektury, ale także losów zakonu i rozwoju jego państwowości.

Proponowane dwa szlaki to zaproszenie do rozpoczęcia własnej przygody z historią. Obejmują wszystkie pozostałości po warowniach krzyżackich, ale posiadając poniższe informacje można zaplanować własną trasę, którą można połączyć z wieloma pozostałymi atrakcjami Województwa Kujawsko-Pomorskiego i wykorzystaniem jego zróżnicowanej bazy noclegowej [2].

Uwaga: Nawiasy oznaczają, że w miejscach tych znajdują się jedynie niewielkie ruiny, których zwiedzanie można potraktować jako opcję.

Szlak Krzyżacki I. Pętla Toruń-Świecie-Toruń (1-2 dni, 224 km)

Trasa: Toruń (A) – Zamek Bierzgłowski (B) – Nowy Jasieniec (C) – Świecie (D) – Chełmno (E) – Papowo Biskupie (F) - (Starogród) (G) - (Lipieniek) (H) – Toruń

Toruń (A)

Naszą przygodę rozpoczynamy od **Torunia**, w którym najprawdopodobniej powstał pierwszy krzyżacki murowany zamek na ziemiach polskich. Jego budowę na miejscu wcześniejszego grodu rozpoczęto w połowie XIII wieku i choć zakończono ją ok. roku 1300, to przez cały kolejny wiek miała miejsce dalsza rozbudowa. W skład ukończonej warowni wchodziły: zamek główny, baszta, gdanisko, wieża więzienna, młyn. Całość otoczona była murami obronnymi, a od strony zachodniej i południowej znajdowały się dodatkowo suche fosy. Zamek był zbudowany jako siedziba komtura i konwentu. Obecnie w obrębie Starego Miasta znajdują się już tylko ruiny potężnej warowni, która królowa niegdyś nad założonym w 1233 roku przez Krzyżaków miastem. Po ponad 200 lat w 1454 roku niezadowoleni mieszczanie toruńscy założyli tzw. **Związek Pruski,** wypędzili Krzyżaków i zniszczyli warownię, by ta już więcej nie stanowiła zagrożenia dla jego mieszkańców. Bunt ten dał początek wojnie polsko-krzyżackiej zwanej **wojną trzynastoletnią**, Wieńczący ją **II pokój toruński** praktycznie zakończył panowanie krzyżackie na terenie Ziemi Chełmińskiej.

Pośród ruin dawnego zamku, które częściowo wyremontowano i zrekonstruowano w II poł. XX wieku ostały się: odcinki murów przedzamcza, zamku głównego, mury fos, fosy, Brama Mennicza, część krużganków, szczątki dwóch bram, gdanisko (czyli wieża sanitarna, pełniąca w średniowiecznych zamkach rolę latryny), a także część piwnic zamkowych. Ruiny zwiedzać można codziennie w godz. 10-18.

Warto zaznaczyć, że najbliższej w okolicy Torunia znajdują się jeszcze dwa inne miejsca związane z historią zakonu. Malownicze ruiny **Zamku Dybów** mieszczą się po drugiej stronie Wisły i można je dojrzeć po prawej stronie mostu drogowego im. Józefa Piłsudskiego. Jego budowę rozpoczęto dość późno, bo w roku 1423, co też sprawiło, że jego powiązania z Krzyżakami są niewielkie. Tylko na krótki

okres w 1431 roku zakon zajął zamek, który po zawarciu pokoju w Brześciu w 1435 na stałe powrócił do korony polskiej.

Również niedaleko, po drugiej stronie Wisły, w **Małej Nieszawce** znajdują się bardzo skromne fragmenty fundamentów i piwnic, murowanego zamku, który powstał na miejscu pierwszego drewnianego zamku wzniesionego na tych ziemiach przez Krzyżaków. To właśnie tutaj przybyła w 1230 roku grupa pierwszych siedmiu rycerzy na czele z **Hermanem von Balką** i to stąd rozpoczęła się ekspansja zakonu na tereny Ziemi Chełmińskiej. Położony na lewym brzegu Wisły zamek i ziemie należące do komturii nieszawskiej przez wiele lat były problemem dla władców Polski. Jego rozwiązaniem był dopiero traktat pokojowy z 1422 roku, wieńczący tzw. wojnę golubską, na mocy którego Krzyżacy zobowiązali się do zburzenia zamku w Nieszawie, co miało miejsce w 1424 roku.

Zamek Bierzgłowski (B)

Dojazd: Ok. 10 km za Toruniem jadąc droga krajową DK80 w stronę Bydgoszczy znajduje się drogowskaz w prawo do Zamku Bierzgłowskiego, skąd już do celu pozostaje ok. 7 kilometrów.

Od 1260 roku w miejscu zdobytego w 1232 roku grodu Pruskiego, Krzyżacy, rozpoczęli budowę murowanego zamku, na który składało się rozległe przedzamcze i zamek właściwy. Został strategicznie usytuowany na zboczu, co czyniło go od strony zachodniej i południowej naturalnie chronionym przez strome zbocza. Przedzamcze pełniło funkcję gospodarczą i mieściły się w nim stajnie i spichlerz. Zamek nie należał do specjalnie wyróżnianych przez dostojników zakonnych i gdy w 1415 utracił funkcję siedziby konwentu jego znaczenie stało się drugorzędne. W latach 1520-1840 pozostawał własnością rady miejskiej Torunia. Pod koniec XVI wieku dwukrotnie płonął. Dopiero, gdy zamek stał się własnością prywatną w 1860 roku odbudowano południowe skrzydło i wieżę bramną. Do dzisiejszych czasów zachowały się spore fragmenty murów otaczające dwa skrzydła zamkowe, a także wieża bramna, gotycki portal i budynek gospodarczy na przedzamczu. Obecnym opiekunem i właścicielem zamku jest diecezja toruńska.

Pokaż Szlak Krzyżacki nr 1 [3] na większej mapie

Nowy Jasieniec (C)

Dojazd: Powrót do DK80. Kierujemy się w prawo na Bydgoszcz, gdzie po przejechaniu mostu drogowego przez Wisłę, należy jechać na północ drogą wojewódzką E256 (przechodzi później w DK5) w stronę Koronowa. Przed Koronowem skręca się w prawo w lokalną drogę, skąd pozostaje do przejechania ok. 5km. Trasa liczy ok. 59 km.

Zamek zbudowany został przez Krzyżaków w latach 1377–1392 na miejscu wcześniejszego grodu książąt pomorskich. Rezydencja prokuratora zakonnego była kamienno-ceglaną budowlą obronną (prawdopodobnie wykorzystano przy jej budowie murowaną część dawnego grodu), usytuowaną na sztucznym nasypie, opasaną murem obronnym i posiadającą przedzamcze. Graniczne położenie zamku sprawiało, że wielokrotnie był zdobywany, niszczony i odbudowywany. Dopiero w połowie XV wieku wraz z wieloma innymi budowlami został przyłączony do Polski, a trzeba nadmienić, że jeszcze w 1449 roku po ostatnim spaleniu został przez Krzyżaków odbudowany. Będąc już w polskich rękach został siedzibą starostów. Po rozbiorze wraz z wsią znalazł się na terenie Prus i w latach 1773-1846 roku mieścił się w nim zbiór ewangelicki. Po tym czasie świątynia znalazła inną lokalizację, a zamek zaczął popadać w ruinę. Do czasów obecnych zachowały się fragmenty ścian budowli.

Dotarcie do ruin nie jest sprawą łatwą i samo w sobie może stanowić przygodę. Przed końcowym znakiem miejscowości należy skręcić w prawo i przebyć kilkaset metrów. W środku pola powinna

znajdować się tablica „Ruiny zamku”. Należy na piechotę przejść polną drogą w stronę jeziora. Obiekt jest własnością prywatną.

Świecie (D)

Dojazd: Kierujemy się drogami lokalnymi na wschód do Zbrachlina, gdzie należy skręcić w lewo w DK5/E261. Ok. 15 km dalej należy zjechać w prawo na DK1 i kierować na Świecie. Trasa liczy ok. 37 km.

W latach 1335-1350 w widłach rzeki Wdy i Wisły Krzyżacy zbudowali zamek, który jest jedną z nielicznych wodnych fortec średniowiecznej Europy. Powstał on na bazie wcześniejszej budowli, na planie kwadratu o boku 51 metrów z charakterystycznymi dla włoskiego stylu owalnymi wieżami. Siedzibą komtura Świecie było od 1320 roku. Komturia świecka uchodziła za jedną z najbardziej wpływowych, zaś sama warownia należała do najważniejszych w zakonnym systemie obronnym pogranicza. Krzyżacy panowali w Świeciu do 1454 roku, czyli do początku wojny trzynastoletniej. Podczas jej trwania zamek przechodził kilkakrotnie z rąk do rąk, zaś w latach 1461-1502 był własnością rady miejskiej Torunia. Wówczas też został odbudowany ze zniszczeń wojennych, a następnie w połowie XVI wieku przebudowany przez starostę Jerzego Konopackiego. W 1664 zamek uległ znacznym zniszczeniu w trakcie wojny ze Szwedami i choć do roku 1772 pełnił rolę siedziby starosty, to powoli popadał w ruinę. Rozpoczęta pod koniec XVIII wieku rozbiórka zamku została wstrzymana w 1859 roku i wtedy też rozpoczęły się prace zabezpieczające. Odbudowane zostało północne skrzydło, które następnie przykryto żelbetonowym stropem. Jeszcze w latach 2001-2002 odremontowano blanki jedynej ocalałej 34-metrowej wieży, zaś sam zamek został udostępniony zwiedzającym.

W okresie od 1.VI do 6.IX zamek otwarty jest od wtorku do niedzieli w godzinach od 10 do 18. Poza sezonem można umówić się z przewodnikiem na zwiedzanie za pośrednictwem Izby Regionalnej, tel. (52) 330 13 51, 608 457 769, 608 082957).

Jedną z atrakcji jest widok z owalnej wieży (wejścia z przewodnikiem o pełnych godzinach, do godziny 17 włącznie), która jest odchylona w pionie o blisko jeden metr (jedna z trzech takich w Polsce).

Na znajdującym się nieopodal campingu można zatrzymać się na nocleg. Telefony kontaktowe do jego właścicieli: 602 490 393 lub 604 993 070.

Szczegółowo zamek i jego historia opisane są na stronie Miejskiego Portalu Internetowego - www.um-swiecie.pl [4]

Chełmno (E)

Dojazd: Powrót do DK1, gdzie skręcając w lewo udajemy się na południe. Po przejechaniu mostem Wisły po prawej stronie znajdować się będzie droga do miasta. Trasa liczy ok. 8,5 km. Jeśli nie zatrzymaliśmy się w Świeciu, to tutaj można znaleźć sobie nocleg, a zwiedzanie miasta i dalszą trasę pozostawić na dzień następny.

Chełmno należy do jednych z najstarszych i najpiękniejszych miast w Polsce. Jego zachowany do dzisiejszych czasów średniowieczny układ urbanistyczny Starego Miasta był wzorem dla blisko 200-stu miast założonych, głównie przez Krzyżaków, na tzw. prawie chełmińskim.

Budowę zamku Krzyżacy rozpoczęli wkrótce po lokacji miasta przez Hermana von Balka w 1233 roku. Powstał murowany dom konwentu z dwoma mieszkalnymi wieżami, a zamek od miasta oddzielał mur obronny i fosa. Do roku roku 1309, czyli do wybudowania zamku w Malborku, Chełmno było stolicą

zakonu na ziemiach polskich, tym samym pełniło rolę siedziby mistrza krajowego. Później ustanowiono w nim urząd komtura. Przez niemal całą swoją historię z zamkiem związane były klasztory żeńskie. Pierwszymi były siostry z klasztoru Cysterek, sprowadzone ze Śląska w 1265 roku. Do ich potrzeb zaadoptowano część budowli, a także wybudowano murowany kościół pod wezwaniem św. Jana Chrzciciela i Jana Ewangelisty. Dość szybko, bo już w 1349 roku, Cysterki zostały zastąpione siostrami z klasztoru Benedyktynek, które zamieszkiwały w murach zamkowych do 1821 roku. Odtąd siedzibę mają tam Siostry Miłosierdzia, które obecnie prowadzą dom opieki nad niepełnosprawnymi. Na terenie klasztoru znajdują się pozostałości zamku, czyli budynek mieszkalny zwany konwentem, wspomniany wyżej kościół i jedna z dwóch dawnych wież mieszkalnych. Nosi ona nazwę baszty Mestwina", ponieważ według legendy więziony był w niej przez Krzyżaków syn księcia Świętopełka Mestwin. Ponadto w mieście znajdują się fragmenty systemu murów obronnych.

Będąc w Chełmnie o jego dziejach można dowiedzieć się odwiedzając ekspozycje znajdujące się: w mieszczącym się w ratuszu Muzeum Ziemi Chełmińskiej (otwarte od wtorku do niedzieli) i w Baszcie Prochowej, znajdującej się przy ul. 22 stycznia (czynnej tylko w soboty od czerwca do września w godzinach 10.30-13.00).

Starogród (F)

Dojazd: Należy kierować się na południowy wschód do drogi 550, z której zjeżdża się do wsi Starogrodu (współrzędne geogr. 53°18'36" N 18°22'46") lokalnymi drogami. Trasa liczy ok. 7 km.

O wzniosłych i burzliwych losach zamku wzniesionego na podwalinach wcześniejszej drewnianej konstrukcji mówią już tylko historyczne zapiski. W latach największej świetności był miejscem do którego przybywali władcy np. w 1623 roku w Starogrodzie zatrzymał się król **Zygmunt III Waza** z małżonką Konstancją i dworem. Jak wiele innych warowni, zamek został poważnie uszkodzony w trakcie wojen szwedzkich, odkąd ulegał coraz większemu zniszczeniu, aż w końcu pod koniec XVIII wieku został zburzony i rozebrany. W miejscu gdzie dawniej stał zamek obecnie widać jedynie pozostałe na powierzchni fragmenty ceglanego muru.

Lipienek (G)

Dojazd: Jeśli byliśmy w Starogrodzie należy powrócić do Chełmna. Wyjeżdżamy z Chełmna DK1 w prawo w stronę Torunia. W Stolnie skręcamy w drogę 548 na Wąbrzeźno. Po 13 km w Lisewie należy skręcić w lokalną drogą do Lipienka. Trasa liczy ok. 29 km.

Zamek w Lipienku wybudowano na początku XIV na miejscu drewniano-ziemnego założenia. Po zakończeniu wojny trzynastoletniej przeszedł w polskie ręce, gdzie do czasów wojen ze Szwedami pełnił rolę siedziby królewskich starostów. Po roku 1772 przystąpiono do jego rozbiórki i tak do naszych czasów przetrwały jedynie niewielkie fragmenty murów i piwnic. Aby się do nich dostać należy minąć dawny PGR i iść ok. 100 m wzdłuż płotu lewą stroną.

Papowo Biskupie (H)

Dojazd: Z Lipieńka lokalnymi drogami na południe do Drzonówka, następnie na zachód do **Papowa Biuskupiego** jadąc przez Dubielno.
Z Chełmna w prawo w DK1 w stronę Torunia. Po ok. 12 km w Zegartowicach należy skręcić w lewo w lokalną drogę do Papowa Biskupiego. Trasa liczy ok. 17 km.

Zbudowany w latach 1280-1300 zamek stanowił w Państwie Zakonnym siedzibę komturów zakonnych. Powstał na planie kwadratu o boku ok. 40 m z kamienia łamanego i cegły. Jak wiele krzyżackich warowni przechodził wskutek wielu wojen z rąk do rąk. W czasie wojny trzynastoletniej

warownia została zdobyta przez wojska polskie pod dowództwem Piotra z Szamotuł, a następnie podpalona i zniszczona. Na skutek II pokoju toruńskiego w 1466 roku zamek ostatecznie został przyłączony do Polski. Utracił przy tym swoje znaczenie militarne i został przystosowany do pełnienia funkcji gospodarczych. W 1505 roku wraz z wsią został przekazany biskupom chełmińskim. Po rozbiorze Polski odebrany biskupom zamek popadał w coraz większą ruinę i obecnie możemy oglądać pozostałości głównego zamku w resztkach murów (skrzydła zachodnie i wschodnie), fragmentach fundamentów (skrzydło południowe) i najlepiej zachowane skrzydło północne.

Trasę pierwszego szlaku kończy podróż do Torunia. Należy powrócić do DK1 i skręcając w lewo skierować się do Torunia.

Szlak II. Toruń – Nowe (1 dzień, 215 km)

Bobrowniki (A) – Golub-Dobrzyń (B) – (Kowalewo Pomorskie) (C) – Brodnica (D) – Radzyń Chełmiński (E) – Pokrzywno (F) – Grudziądz (G) – Rogóźno-Zamek (H) – Nowe (I)

Bobrowniki [5](A)

Dojazd: Z Torunia jedziemy DK80 w kierunku na Warszawę. W Czernikowie (ok. 28 km za Toruniem) skręcamy w prawo, gdzie jedziemy 23 km na południe lokalnymi drogami (mijając m.in. Osówkę i Stare Rybitwy). Trasa liczy ok. 53 km.

Przygodę zaczynamy od ruin zamku położonego najbardziej na południu, co do którego historii powstania historycy nie mają pewności. Jego wzniesienie przypisuje się tak Krzyżakom (przełom XIII i XIV wieku), jak i księciu dobrzyńskiemu Władysławowi (poł. XIV wieku). Wzniesiony został na planie kwadratu o boku około 46 m. W jego skład wchodziły: budynek mieszkalny w części zachodniej, drewniane pomieszczenia gospodarcze po stronie wschodniej, czworoboczna wieża w południowo-wschodnim narożniku, wieża bramna od północy poprzedzona mostem zwodzonym nad szeroką fosą. Ponadto dodatkową obronę stanowił zewnętrzny mur obronny i fosa. Wojska zakonne stacjonowały w nim w latach 1409-1411, lecz Bobrowniki jako jeden z niewielu zamków krzyżackich przeszedł szybko w polskie ręce na mocy I pokoju toruńskiego. Jako gród graniczny zamek został wówczas ufortyfikowany na polecenie **króla Władysława Jagiełły**. Wkrótce jednak stracił na znaczeniu strategicznym, gdy po II pokoju toruńskim w 1466 roku granice państwa polskiego przesunęły się znacznie na północ. Zniszczony przez Szwedów w XVII wieku, popadł w ruinę i był systematycznie rozbierany. Do dnia dzisiejszego zachowały się malownicze ruiny, czyli fragmenty skrzydła zachodniego, fundamenty wieży i domu mieszkalnego.

Golub-Dobrzyń (B)

Dojazd: Z Bobrowników należy udać się lokalną drogą na wschód do DK67 (ok. 13 km), gdzie skręcamy w lewo na Lipno. Mijamy je i skręcamy w lewo w drogę DK10. W Kikole zjeżdżamy po prawej stronie w drogę nr 554, którą dojedziemy do celu. Trasa liczy ok. 53 km.
Wznoszący się na wysokiej skarpie zamek w Golubiu-Dobrzyniu jest jedną z najlepiej zachowanych i najczęściej odwiedzanych przez turystów historycznych warowni. Wzniesiony został na przełomie XIII i XIV wieku, a już ok. 1330 roku był w pełni przystosowany do obrony, wtedy to też dwukrotnie oparł się atakom wojsk **Władysława Łokietka**. Choć w późniejszych latach dwukrotnie wojska polskie zdobywały zamek (w 1410 po bitwie grunwaldzkiej i w 1422 w czasie tzw. „wojny golubskiej"), to dopiero w 1454 ostatecznie został przyłączony do Polski. W połowie XVI wieku wnętrza zostały

odremontowane z polecenia króla Zygmunta Starego. W I poł. XVII wieku został wybrany na letnią siedzibę królewny Anny Wazówny i z jej polecenia przebudowany, przy czym nadano mu wówczas późnorenesansowy charakter. Jak wiele innych zamków z trudem przeszedł przez okres wojennych zawieruch, ale po ostatniej wojnie przystąpiono do jego odbudowy. Działo się to w dwóch etapach: w latach 1947-1953 i 1960-1965. Obecnie Zamek Golubski stanowi jedną z największych atrakcji województwa. To m.in. tutaj odbywa się coroczny turniej rycerski pod patronatem Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Na terenie zamku znajduje się muzeum, hotel, a także restauracja.

Z historią Zamku Golubskiego i jego atrakcjami można zapoznać się odwiedzając oficjalną stronę internetową - www.zamekgolub.pl [6]

Kowalewo Pomorskie (C)

Dojazd: Drogą 554 na północ i w lewo w DK15. Trasa liczy ok. 13km.

W posiadaniu Krzyżaków **Kowalewo Pomorskie** było od 1231 roku, lecz nim powstał murowany zamek postawiono drewnianą warownię. Właściwy zamek został wzniesiony pod koniec XIII wieku i pełnił rolę siedziby komtura (w latach 1278-1410). Przypuszczalnie składał się z kilku skrzydeł otaczających dziedziniec i posiadał dwa przedzamcza. Od 1466 roku, czyli od przejęcia przez Polaków, w Kowalewie Pomorskim znajdowała się siedziba starostów grodzkich. Zamek został zniszczony w okresie wojen ze Szwedami, a do czasów obecnych zachowało się jedynie wzgórze z fundamentami, fragmenty obmurowania fosy, a także filar ganka prowadzącego do gdaniska.

Pokaż Szlak Krzyżacki nr 2 [7] na większej mapie

Brodnica (D)

Dojazd: Z Kowalewa Pomorskiego na wschód DK15. Trasa liczy ok. 39 km.
Z Golubia-Dobrzynia na północ drogą 534, a następnie w prawo w DK15. Trasa liczy ok. 35 km.

Ruiny wznoszonego przez ponad 100 lat zamku, znajdują na prawym brzegu rzeki Drwęcy. Zamek powstał na planie kwadratu o boku 45 metrów w XIV wieku na miejscu wcześniejszego grodu obronnego i był ówcześnie jednym z najpotężniejszych zamków krzyżackich. W 1466 roku został włączony do Polski, by stać się siedzibą starostów. W 1550 wraz miastem strawił go ogień, lecz dzięki inicjatywie **starosty Rafała Działyńskiego** szybko został odbudowany. Od 1605 zamek zajmowała siostra Zygmunta III Wazy, **Anna Wazówna,** na polecenie której twierdza została częściowo przebudowana. Zamek poważnie ucierpiał w trakcie wojen szwedzkich, a pod koniec XVIII wieku został częściowo rozebrany. Do czasów obecnych przetrwały fragmenty zamku w postaci wieży a także fragmenty odkrytych w XX wieku w okresie międzywojennym fundamentów i piwnic dawnych budowli. Tam też znajduje się ekspozycja muzealna. Ponadto udostępniona jest wspomniana wieża z pomostem widokowym, z którego roztacza się widok na miasto.

Muzeum jest czynne dla zwiedzających w sezonie wakacyjnym (1 lipca -15 września) we wszystkie dni tygodnia od godz. 9.00 do 17.00. Po sezonie zaś czynne jest 6 dni w tygodniu (prócz poniedziałków) w godz. 8.00 - 15.00.

Radzyń Chełmiński (E)

Dojazd: Wyjazd DK15 na zachód. 2-3 za Brodnicą zjazd w prawo w drogę 543 i po ok. 35 km dojeżdżamy do celu. Trasa liczy ok. 38 km.

Pierwotny zamek drewniany powstał w Radzyniu na polecenie mistrza krajowego, Hermana von Balka, w 1234 roku, a więc w zaledwie kilka lat po przybyciu Krzyżaków na Ziemię Chełmińską. Od 1251 roku pełnił siedzibę komturstwa, lecz dopiero na przełomie XIII i XIV wieku rozpoczęto budowę murowanej warowni. Zamek składał się z trzech części: zamku właściwego, przedzamcza południowego i wschodniego, a zbudowany był na planie kwadratu o boku około 52 metrów. Zaraz po słynnym zamku malborskim uchodził za drugi najważniejszy obiekt Krzyżacki, a wielki mistrz zakonu **Ulrich von Jungingen** przechowywał w nim swe skarby. Po Bitwie pod Grunwaldem w 1410 roku został zdobyty na krótko przez Polaków, lecz skarb wielkiego mistrza ocalał i został przewieziony w tajemnicy do Pragi. Ponownie zamek znalazł się na terenach polskich w 1466, gdzie przez długie lata, aż do roku 1772 pełnił rolę siedziby starostów królewskich. Wtedy to zamek został częściowo rozebrany.

Do czasów obecnych przetrwały częściowo zrekonstruowane fragmenty potężnych murów obronnych, część zamku właściwego i przedzamcza. Ruiny w Radzyniu Chełmińskim są jedną z najpiękniejszych pozostałości po dawnym państwie krzyżackim. Mieści się w nich muzeum, a wraz z przewodnikiem zwiedzić można piwnice, ganek strażniczy, wieżę i kaplicę.

Ciekawostką jest, że to właśnie w Radzyniu Chełmińskim w 1971 roku nakręcono wiele scen do popularnego serialu „Pan Samochodzik i templariusze”.

Pokrzywno (F)

Dojazd: Na północny-zachód od Radzynia Chełmińskiego drogą nr 534. Trasa liczy ok. 10 km.

Do budowy zamku w Pokrzywnie wykorzystano istniejące umocnienia obronne. Warownia składała się z trzech części: zamku wysokiego, średniego, oraz przedzamcza. Zamek wysoki został wzniesiony na planie nieregularnego wieloboku, otoczony murem i fosą z bramą wjazdową od południowego-wschodu. Przeznaczony na cele mieszkalne zamek średni oddzielony był od wysokiego fosą i również został założony na planie nieregularnego wieloboku. Jego budowa najprawdopodobniej rozpoczęła się wraz z przybyciem pierwszego komtura w 1279 roku i trwała do 1335 roku. Ostatnim komturem był Fryderyk von Zollern zmarły w 1416 roku. Od tego czasu zamek w Pokrzywnie tracił na znaczeniu. Podobnie jak wiele innych zamków krzyżackich znalazł się w rękach polskich w 1466 roku i do 1772 roku mieściło się w nim starostwo. W trakcie wojen szwedzkich w 1657 roku został zniszczony. Częściowo odbudowany nie odzyskał już dawnego blasku. Do czasów obecnych zachowały się fragmenty murów obronnych, wielki budynek gospodarczy na zamku średnim, portal wjazdowy między zamkiem średnim i podzamczem, oraz ruiny bramy wjazdowej i budowli zamku wysokiego. Ruiny pokryte są bujną roślinnością i znajdują się w rękach prywatnych.

Grudziądz (G)

Dojazd: Na północny-zachód od Pokrzywna drogą nr 534. Trasa liczy ok. 9 km.

Grudziądzki zamek został wzniesiony przez Krzyżaków na skarpie na prawym brzegu Wisły w XIV wieku. Składająca się z zamku wysokiego i przedzamcza warownia była niegdyś jedną większych i okazalszych w Państwie Zakonnym. Pełniła rolę siedziby komtura, by po przyłączeniu do Polski w 1466 roku zostać siedzibą starostów polskich. W czasie wojen ze Szwedami w połowie XVI wieku zamek znacznie zniszczony i pomimo prób odbudowy popadł w ruinę. Dzieła zniszczenia dokończyli Prusacy, którzy na początku XIX wieku rozbierali zamek, aby wykorzystać materiały do budowy twierdzy obronnej. Ocalała wówczas jedynie cylindryczna wieża Klimek, którą wysadzili żołnierze niemieccy w marcu 1945 roku. W 2006 roku dzięki działaniom Społecznemu Komitetowi Odbudowy Klimka, odkryto dolne partie wieży, które mogą w przyszłości posłużyć do jej rekonstrukcji. Pozostałości zamku są niewielkie, ale przyjazd do Grudziądza zrekompensować powinien spacer jego urokliwymi uliczkami w pobliżu wzgórza zamkowego.

Rogóźno-Zamek (H)

Dojazd: Drogą DK16 z Grudziądza na zachód. Trasa liczy ok. 16 km.

Składająca się z trzech członów: zamku górnego, średniego i przedzamcza, murowana warownia powstała pod koniec XIII wieku (początek budowy ok. 1275 roku). W latach 1285-1333 pełniła rolę siedziby komtura. W 1454 roku została spalona przez opuszczających ją Krzyżaków, lecz szybko przywrócona do stanu używalności, w latach 1466-1590 była siedzibą starostów. W 1628 zamek został zniszczony przez Szwedów, a w 1772 roku przystąpiono do jego rozbiórki. Do czasów obecnych przetrwała jedynie wieża i niewielkie fragmenty murów. Pozostałości te znajdują się w rękach prywatnych, przez co dostęp do ruin jest utrudniony. Mając szczęście można natrafić na mieszkającego przy zamku jego współwłaściciela, który chętnie oprowadza po swojej własności.

Nowe (I)

Dojazd: Powrót do Grudziądza. DK16 należy przekroczyć Wisłę i w Dolnej Grupie skręcić w prawo w DK1. Trasa liczy ok. 41 km.

Budowa zamku wniesionego na miejscu poprzedniego grodu trwała od 1350 do 1405 roku. Na terenie gotyckiej budowli o nieregularnym planie znajdował się trzykondygnacyjny budynek mieszkalny i budynek gospodarczy mieszczący stajnię i browar. Zamek otoczony był murem obronnym z czterema wieżami. Po II pokoju toruńskim w 1466 roku znalazł się rękach polskich i pełnił rolę siedziby starostów. Dużym zniszczeniom uległ w trakcie wojen szwedzkich i pod koniec XVIII wieku został częściowo rozebrany przez Prusaków. Do czasów obecnych przetrwał dom mieszkalny, który po przeróbkach służył wcześniej jako zbór ewangelicki, a obecnie znajduje się w nim centrum kultury.

Jedną z form działalności **Centrum Kultury „Zamek”** są spotkania rycerskie. Do Nowego przybywają rycerze i ich damy, odbywają się pokazy walk, a także odgrywana jest wieczorna inscenizacja bitwy o zamek.

Zamek w Nowym jest najdalej wysuniętym zamkiem w woj. kujawsko pomorskim i wieńczy przygodę z krzyżackim warowniami. Stanowi jednocześnie dobre miejsce do rozpoczęcia wyprawy ku zamkom położonym dalej na północy jak Kwidzyń, Gniew i przede wszystkim Malbork. Nic jednak nie stoi na przeszkodzie, by powrócić do jednego z wielu miast, poznanych w trakcie wypraw szlakami zamków krzyżackich w naszym województwie. Zapraszamy!

Polecane książki i strony internetowe:

1. Pabian Andrzej, Rozynkowski Waldemar, Zamki krzyżackie na ziemi chełmińskiej, Toruń 1997.
2. Zaniewski Piotr, Szlakami zamków krzyżackich, Warszawa 2005
3. miks.ar.wroc.pl [8]
4. www.rotmanka.com [9]
5. www.zakonkrzyzacki.pl [10]
6. www.zakonkrzyzacki.x.wp.pl [11]
7. [12]